

Voortdurend ga ik er van uit dat ieder mens zijn éigen apperceptieve massa zélf actief moet ordenen en daar tijd voor moet uittrekken. Die ordening moet resulteren in actie-tendensen, in plannen tot gedragskeuze die uitgaan bóven: zelf-behoud en het zoeken van prettige ervaringen. Niet omdat deze twee niet allernastrevenswaardigst +volstrekt gerechtvaardigd zouden zijn, maar omdat aan deze moet kunnen worden voldaan zonder dat daardoor alle voor de betrokkene beschikbare tijd is opgebruikt. Ik denk dat als iemand in een déél van de beschikbare tijd en met een déél van de beschikbare energie aan deze doelen kan toekomen, dat in dát geval, onder die omstandigheden deze mens bereikbaar zal zijn voor aansporingen om iets te betekenen voor andere levende wezens, waaronder zijn medemensen. Aangenomen dat er dan nog aansporing nodig zou zijn, wat wellicht niet eens zeker is.

Uitgaande van het bovenstaande zou ik voor het omgaan met mensen wier omstandigheden we als onvolkomen hebben onderkend enige gevolgtrekkingen willen maken. Eerst moet daar nog even voor vermeld worden dat een mens reageert op zijn ervaringen van datgene wat hij uit zijn omgeving heeft waargenomen en dat ik het er dus steeds over heb dat iemand zich tekortgedaan VOELT, zich zo ervaart. Het is mogelijk dat iemand zich tekortgedaan voelt terwijl hij het objectief bekeken goed heeft. Het kan b.v. zijn dat ik me tekortgedaan voel omdat ik geen auto heb, hoewel ik die enkel voor mijn gevoel van eigenwaarde nodig heb. Het kan ook zijn dat ik me tevreden voel terwijl ik objectief gezien reden tot klagen heb, b.v. omdat ^{ik}smakelijk maar eenzijdig gevoed wordt.

Op de ervaringen van de betrokken mensen kunnen we slechts afgaan als en in zoverre ze een juist inzicht hebben in wat ze nodig hebben voor zelfbehoud en in wat het optimum (de beste verhouding sgewijze bekeken hoeveelheid) aan pret is tegen de achtergrond van de onontkoombare on-pret.

De zaak wordt nog ingewikkelder door het bestaan van vele vormen en gradaties van pret. Pret is niet zo'n eenvoudig begrip. Onder de naam geluk en onder de naam lustgevoelens hebben we het aangetroffen als begeleidingsverschijnsel van het doen van het goede resp. van het doen van datgene waarvan tijdens de biologische evolutie steeds het voortbestaan afgehangen heeft, de dierlijke, biologisch beschrijfbare bezigheden als zich bewegen, zoeken + vinden, paren, jongen verzorgen, ontsnappen e.d.

Eenmaal ervaren vormen van pret zullen weer gezocht worden. Daar hoeft je dan verder niet meer op aan te dringen.

Wat doen wij met mensen die we willen opvoeden, vormen, verheffen of hoe men het ook in een bepaalde tijd mag of moet noemen? We proberen zelfstandige denkers van te maken, die in staat zijn samen te werken; die weten wat ze nodig hebben en wat ze daarbóven nog willen. Die inzicht hebben in de gevolgen van hun doen en laten en zelf kunnen beslissen of ze er, gezien deze gevolgen al of niet mee door willen gaan of aan willen beginnen. Mensen die hun gedrag niet ter goedkeuring voorleggen aan anderen, maar er zélf de waarde van nagaan.

Het abstracte van de bovenstaande opmerking maakt het mogelijk om er vele activiteiten, die in b.v. het vormingswerk plaatsvinden aan te toetsen. Pas wanneer we dat vaak genoeg gedaan hebben gaat zo'n abstracte uitspraak iets betekenen.

Het weergeven van je eigen kijk op de-wereld-zoals-jij-die-ziet, in woorden, zou dat nu b.v. voor de betrokken opvoedelingen de moeite waard zijn? Wat gebeurt daarbij eigenlijk? En wat zijn de mogelijke gevolgen van dat gebeuren?

We gaan er hier al van uit dat er geen sprake is van het napraten van anderen. Dit is dus een gunstig gekozen voorbeeld. De verteller heeft een aantal feiten, die hij zelf heeft waargenomen en een aantal ervaringen die hij zelf heeft gehad aan-elkaar-gedacht, er samenhang in gebracht en verteld nu het verhaal waarin die samenhang wordt verwoord aan anderen. Bij alle uitspraken weet de spreker voorbeelden. Nergens vraagt de spreker zich af "hoe denken we daar ook weer over". Als het goed is weet de verteller ook dat hij niet vertelt hoe het is, maar hoe zijn ervaringen en waarnemingen door hém geordend zijn; hoever hij kan gaan met het aandragen van voorbeelden waarin hetgeen gebeurt (gebeurde) op grond van dit verhaal verwacht kon worden. Hoever hij gaan kan met het aangeven van doeltreffend handelen, op grond van deze visie.

Ten overvloede hopelijk stel ik nog even vast dat er natuurlijk grote kans is dat meerdere mensen bepaalde groepen feiten op dezelfde manier ordenen, terwijl het toch hun éigen ordeningen zijn: gezamenlijke omgeving zal tot overeenkomstige waarnemingen leiden en het uitwisselen van ordeningspodingen zal tot een beperkt aantal, misschien zelfs tot slechts één (hopelijk eenvoudige en veel doeltreffend gedrag mogelijk makende) ordening leiden. De taak van wetenschapsbeoefenaars kan men omschrijven als: goed kijken en ordeningsvoorstellen doen.

Stel nu dat iemand bij een opvoedeling met so'n ordening aan komt, er met hem over gaat praten. Wat is dan de bedoeling? NIET dat de opvoedeling deze ordening als een gegeven aanneemt, maar dat hij zijn eigen ervaringen nagaat en kijkt of ze passen en nieuwe ervaringen (en waarnemingen) zoekt om die te gebruiken om na te gaan of de theorie klopt. Kan hij dan niet op gezag aanvaarden en uit die aanvaarde theorie op gezag handelen? Dat kan. En er zijn theorieën, over

dingen die alleen met behulp van zeldzame apparatuur waarneembaar zijn, waarbij we allen gedwongen zijn dat te doen. Maar als en voorzover de feiten waar het over gaat voor de opvoedeling zelf waarneembaar zijn MOET hij ze gebruiken om de theorie te toetsen. Pas als zijn eigen waarnemingen en ervaringen op orde zijn gaan liggen zó dat de theorie ze beschrijft, pas dan en inzoverre is die theorie zijn theorie en kan hij 'daaruit leven', op grond ervan handelen, terwijl dat handelen een uiting is van hemzelf. Als iemand een gebied zoekt waar dit verhaal van mij maar een heel klein beetje opgaat, dan moet hij het in de techniek, het planmatig omgaan met het niet-levende, zoeken. Als iemand een gebied zoekt waar mijn verhaal heel erg opgaat, dan verwijst ik naar het omgaan met mensen en andere dieren. Waar we het bij vormen, opvoeden e.d. over hebben.

Vanuit deze doordachte verhalen, deze met eigen waarnemingen en ervaringen als voorbeelden gevulde theorieën handelt men als geïnspireerd en zó omdat men het als technisch (om doel te treffen) noodzakelijk acht.

Als de moeite waard om over te dragen op de opvoedelingen kiest men de verhalen die berusten op (de verwoording zijn van) gezonde, intelligente mensen met een omvangrijke, niet slechts negatieve ervaringen omvattende levensgeschiedenis, waarover een verhaal te vertellen was dat 'bevredigend', doeltreffend gedrag vindbaar maakte. Maar we zijn er van uitgegaan dat we dat verhaal brachten aan mensen wier omstandigheden (dus ook meestal waarnemingen en ervaringen) we als onvolkomen hadden onderkend. Het ligt voor de hand de mogelijkheid onder ogen te zien dat de te ordenen positieve ervaringen en allerlei waarnemingen niet in de opvoedeling z'n apperceptieve massa voorradig zijn. Redenen waarom je over hun hoofden heen praat tegen (hopelijk in ieder geval dan toch nog) jezelf.

Misschien doe ik dat nu ook wel. Het is moeilijk dat na te gaan.

In de psycho-analyse is het de gewoonte dat iedereen die later deze techniek op patienten gaat gebruiken eerst zelf een leer-analyse doormaakt, wat we kunnen opvatten als een diepgaande poging om het verhaal tot ZIJN verhaal te maken.

De theorie op te vullen met zijn voorbeelden (waarnemingen, ervaringen).

Wat kunnen wij nu, met de veel geringere middelen van cultureel werk nog doen ?

Wat beogen we over te brengen aan theorieën, levensvisies, wijzen van bewust in de wereld staan of hoe het allemaal mag heten ? En wat doen we in de werkelijkheid; waatroef dat en waartoe zó. ?

Toegespitster gevraagd: welke ervaringen (waarnemingen) kan de 'client' doen in de situatie waarin we hem brengen ? Hoe kunnen we waarnemen of er voldoende 'feitenmateriaal' (waarnemingen, ervaringen) aanwezig is om met een verhaal aan te komen waarmee ordening mogelijk is ? Hoe maken we het verhaal dat we over willen brengen tot ons eigen verhaal.? (Het is al heel wat als er beseft wordt dat dat laatste nodig is!)